

FAKTA OM CERTIFIERING AV SKOGSBRUK

2010-04-15

PEFC och FSC - standarder för ett uthålligt och ansvarfullt skogsbruk

Denna skrift syftar till att belysa likheter och skillnader mellan PEFC (Programme for the Endorsement of Forest Certification schemes) och FSC (Forest Stewardship Council) som ansvarstagande certifieringssystem utformade för certifiering av världens skogar. Skriften är framtagen på uppdrag av styrelsen för svenska PEFC.

fakta om certifiering av skogsbruk

PEFC OCH FSC STANDARDER FÖR ETT UTHÅLLIGT OCH ANSVARSFULLT SKOGSBRUK

Både PEFC och FSC arbetar för att certifiera skogsbruk mot trovärdiga, opartiskt granskade standarder. Syftet med båda standarderna är att främja ett uthålligt och ansvarsfullt skogsbruk. PEFC och FSC har olika historik men arbetar för samma mål. Standarderna är tämligen lika och i Norden förekommer det att skogsföretag tillämpar båda systemen parallellt, s.k. dubbelcertifiering.

Skillnader och likheter ur ett internationellt perspektiv

För att på ett bättre sätt kunna förstå skillnaderna och likheterna mellan de två certifieringssystemen presenteras nedan en kort historik över hur och varför standarderna växte fram samt viktiga bakomliggande processer.

Hur uppstod och utvecklades FSC?

FSC bildades, på initiativ av miljö rörelsen, redan 1990 i syfte att möta konsumenternas oro för effekterna av skoningslösa och olagliga avverkningar i framför allt tropiska skogar. FSC-standardens utvecklades för och bygger än idag på en rad problem som är starkt knutna till tropikerna:

- Skogsmarken i dessa regioner används ofta på ett icke uthålligt sätt och olagliga avverkningar, som konsekvens av otydlig lagstiftning och bristfällig lagtillsyn, är vanligt förekommande med avskogning som följd.
- Oklara ägarförhållanden av skogsmarken är vanligt.
- Ursprungsbefolkningarna är beroende av skogarna men har ofta inte någon formell äganderätt och brukanderätt till desamma.
- Ekosystemen är extra känsliga för störningar.

Hur uppstod och utvecklades PEFC?

När efterfrågan av produkter från certifierade skogar kom att omfatta europeiskt skogsbruk uppstod behov av ett certifieringssystem som på ett bättre sätt var anpassat till de tempererade och boreala skogarna. Skogsbruket bedrevs och bedrivs här under helt andra förutsättningar och med andra metoder än i tropikerna.

Under 1998 startade skogsägare från Finland, Tyskland, Frankrike, Norge, Österrike och Sverige (tillsammans med representanter från delar av industrin) ett samarbete för att utveckla en gemensam skogsbrukscertifiering. Detta samarbete ledde fram till att Pan European Forest Certification Council

(PEFCC) bildades 1999. Syftet var att skapa ett internationellt trovärdigt ramverk samt att främja ett ömsesidigt erkännande mellan de nationella certifieringssystemen. De viktigaste faktorerna vid framtagande av ramverket för PEFC var:

- Skogsbruket var väl utvecklat men bedrevs inte nödvändigtvis uthålligt.
- Ägarstrukturen var (i de flesta fall) tydligt definierad.
- Stor andel av skogarna var ägda av enskilda människor och brukades långvarigt för egen försörjning.
- Skogsägandet, med många mindre privata markägare, innebar ett mer varierat skogstillstånd och därmed en komplex och fragmenterad landskapsbild.
- Behovet av att på ett kostnadseffektivt sätt kunna certifiera det småskaliga skogsbruket i så kallad "gruppcertifiering" vilket FSC initialt inte klarade av.

Skillnad i uppbyggnad PEFC - FSC

Både PEFC och FSC arbetar efter tre grundläggande aspekter på uthålligt brukande:

- Miljö- och ekologiska – en förutsättning för hållbart skogsbruk är att hänsyn tas till växter, djur, mark- och vattenstatus.
- Sociala – ett hållbart skogsbruk värnar om de människor som arbetar och lever i skogen och dess närhet.
- Ekonomiska – en förutsättning för hållbart skogsbruk är att skogsägaren ges möjlighet att bedriva en lönsam verksamhet, till gagn för såväl skogsägaren och skogsindustrin som samhället i stort.

FSC har valt att återspegla dessa tre aspekter i de beslutande funktionerna. I praktiken innebär detta att medlemmarna är representerade i ett trekammarssystem. Varje kammare representerar ett av de tre benen. Varje kammare spelar en roll i de beslutsfattande processerna som bygger på konsensus mellan de tre definierade intressegrupperna.

PEFC återspeglar "tre aspekter av hållbarhet" genom att definiera kriterier utifrån dessa i standarderna, men låter dem inte ligga till grund för indelning i intressegrupper eller beslutsregler. Grundläggande för PEFC är att de tre aspekterna på hållbarhet behöver implementeras med helhetssyn, anpassat efter lokala förhållanden. En levande landsbygd där skogen bidrar med viktiga arbetstillfällen är ett tydligt exempel där ekonomiska, sociala och miljömässiga intressen måste vägas samman utifrån samhällets övergripande behov.

Privata markägare har vanligtvis inte endast ekonomiska intressen, fackföreningar som företräder lokala arbetstagare har förmodligen intresse av att bevaka mer än den sociala aspekten. Det är inte självskrivet i vilken kammare jägarorganisationerna skulle vara representerade, för att nämna några exempel.

Svenska PEFC har därför valt att dela in sina medlemmar i tre grupper styrt utifrån rollen i flödet från skog till produkt:

- 1) Skogsbruk, inklusive transporter till industri/terminal.
- 2) Förädling av skogsråvara, inklusive distribution och handel i värdekedjan fram till slutkund.
- 3) Organisationer för sociala, miljömässiga och kulturella intressen kopplade till uthålligt skogsbruk.

Kort sagt kan man säga att PEFC tar sin utgångspunkt i ett samförstånd mellan olika intressen, att de tre benen hänger ihop och är beroende av varandra, medan FSC med sitt kammasystem lägger större tyngd i de grundläggande skillnader som finns i synen på hur målet om uthålligt brukande ska uppnås för de olika aspekterna.

PEFC har i likhet med FSC ett regelverk som innebär att man i beslutsprocesserna har som mål att uppnå konsensus.

Fler skillnader

FSC har fastställt en internationell standard mot vilken varje enskild nationell standard utvärderas. Varje nationell standard utarbetas i syfte att möta olika lokala behov för ett uthålligt brukande av skogen. En vanlig (miss)uppfattning är att alla FSC-standarder är identiska, vilket alltså inte är fallet.

PEFC bildades som en godkännande process för att bedöma olika nationella skogsbruksstandarder mot internationellt erkända kriterier för hållbart skogsbruk. PEFC baseras på de 8 internationella processerna för uthålligt skogsbruk som växte fram ur Riokonferensen 1992. Dessa processer stöds idag av regeringar vars länder täcker mer än 85% av världens skogsareal. Kriterierna mot vilka alla nationella PEFC-standarder bedöms är obligatoriska under själva godkännandeprocessen. Detta verkar för att en stabil och konsekvent kvalitetsnivå tillämpas i alla länder som har PEFC-system.

Med andra ord är länders olika FSC-standarder framtagna i relation till en generell internationell standard (en "uppifrån och ner"-process), medan PEFC-standarder är framtagna i respektive länder och jämförs med nämnda kriterier för att bli godkända (en "nerifrån och upp"-process). PEFC har alltså ingen internationell generell standard.

De två tillvägagångssätten utmynnar i att såväl PEFC som FSC har standarder som anpassas efter förhållanden och förutsättningar i det aktuella landet. Skillnaderna i förutsättningar vad gäller ekonomi, lagstiftning, sociala aspekter men framförallt ekologi är stora även mellan länder i samma världsdel och därmed torde en global standard vara varken eftersträvsvärd eller ens möjlig.

FSC bildades ursprungligen som ett ackrediteringsorgan dvs. FSC godkände oberoende certifieringsföretag som i sin tur kunde genomföra revisioner mot de olika FSC-standarderna. Än idag godkänner och kontrollerar FSC certifieringsföretagen, som i sin tur godkänner och kontrollerar certifikatsinnehavarna.

PEFC bygger på oberoende system för ackreditering och certifiering. Den certifieringsorganisation som utför skogscertifiering eller spårbarhetscertifiering skall vara ackrediterad av en internationellt erkänd ackrediteringsorganisation - det vill säga ingå i IAFs (International Accreditation Forum) och/eller i EAs (European cooperation for Accreditation). SWEDAC är den officiella ackrediteringsorganisationen i Sverige.

Idag är c:a 226 000 000 ha skogsmark certifierad enligt PEFC och c:a 114 000 000 ha certifierad enligt FSC. I Sverige är c:a 8 000 000 ha certifierad enligt PEFC och 10 000 000 ha certifierad enligt FSC. Av den certifierade arealen i Sverige är c:a 3 000 000 ha certifierad enligt båda systemen.

Mer information om respektive system på internationell respektive nationell nivå finns att läsa på:

PEFC international www.pefc.org

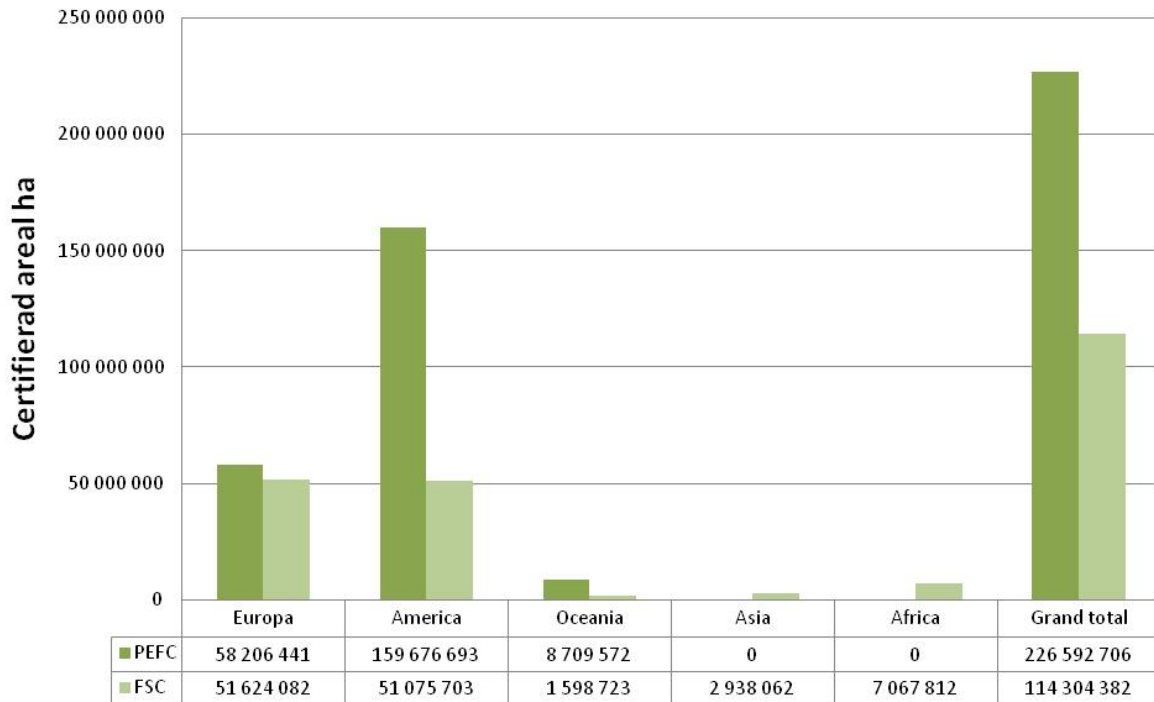
Svenska PEFC www.pefc.se

FSC international www.fsc.org

Svenska FSC www.fsc-sverige.org

Certifierad skogsmark globalt

Arealen motsvarar 9% av den totala skogsmarksarealen

Vad skiljer PEFC OCH FSC i Sverige?

Historia (för att bidra till förståelsen varför Sverige har två certifieringssystem)

I mitten av 90-talet utvecklade varje skogsägareförening i Sverige en egen standard och tecknade avtal med sina medlemmar. Gemensamt kallades detta system Family Forest Certification.

1996 påbörjades arbetet med att anpassa FSC-standarden till svenska förhållanden. I arbetsgruppen återfanns representanter från miljöorganisationer, skogsbolag, skogsindustrierna, skogsägarrörelsen, rennäringsen, fackliga organisationer samt naturvårdsverket.

1997 lämnade skogsägarrörelsen FSC-processen. Huvudorsaken var att skogsägarrörelsen ansåg att FSC-standarden inte var anpassad för det småskaliga skogsbruket, bl.a. för att FSC-standarden tog för liten hänsyn till den privata äganderätten, att kostnaderna att certifiera sig var för höga samt att FSC inledningsvis krävde fysisk separation av virkesflöden.

Mot bakgrund av detta bildade Skogsägareföreningarna, Köpsägverken, Skogsmaskinföretagarna, åtta av Svenska kyrkans stift, Skogs- och Träffacket och Orienteringsförbundet Svenska PEFC den 15 maj 2000.

- Den första svenska FSC-standarden godkändes av internationella FSC i maj 1998.
- Den första svenska PEFC-standarden godkändes av internationella PEFC Council i juli år 2000.

Skillnader mellan de svenska skogsstandarderna

Karaktäristiskt för PEFC, till skillnad från FSC:

Privata äganderätten

- Nyckelbiotoper
Nyckelbiotoper sparas alltid inom ramen för kravet på 5 % avsättning av produktiv skogsmark. I de fall där skogsägaren har mer än 5 % av sin produktiva skogsareal registrerad som nyckelbiotop (detta berör ca 3 % av alla brukningsenheter med mer än 10 ha i Sverige¹) anser PEFC att det är orimligt att den privata skogsägaren ska bära hela denna ekonomiska belastning själv. PEFC-standarden utgår från att staten tar ett ökat ansvar för samhällets bevarandemål. PEFC-standarden ger staten tre års rådrom för att bestämma om naturvärdena är tillräckligt höga för en samhällelig prioritering. Om så är fallet skall staten ersätta skogsägaren fullt ut för den areal nyckelbiotop som överstiger 5%. Om ingen överenskommelse nåtts med staten inom tre år kan PEFC-systemet ge skogsägaren rätt att efter samråd med skogsstyrelsen avverka i nyckelbiotopen, med bibehållen PEFC-status. Detta system har prövats ett antal gånger och fungerar väl.

FSC-standarden kräver att all mark som klassats som nyckelbiotop skall avsättas oavsett om ersättning utgår eller ej.

- Rennäringen
PEFC lutar sig mot en statlig utredning om gränser för renbetesmarker, där samråd krävs. FSC ställer krav på samråd över större områden än vad PEFC gör.

Ansvarsfrågan

Gemensamt för PEFC och FSC är att ansvaret för att uppfylla standarden åligger skogsägaren. För att underlätta för den certifierade skogsägaren att leva upp till standardkraven har PEFC en entreprenörcertifiering och certifiering av virkesanskaffningsorganisationer, vilket innebär att utförandet av enskilda skogsbruksåtgärder enkelt kan överlåtas då utföraren är certifierad. FSC-standarden medger också överlåtelse av utförande genom avtal men skogsägaren måste kunna uppvisa relevanta verifikat från kontrakterade uppdragstagare hur standarden uppfyllts, även för genomförandets kvalitet. FSC har heller ingen entreprenörcertifiering.

Ledningssystem

I likhet med ISO 14001 (miljö) och ISO 9001 (kvalitet) ställer PEFC krav på att certifierade organisationer ska ha ett ledningssystem anpassat för verksamheten. I detta ska det finnas rutiner för hur företaget ska uppnå PEFC-kraven i sin skogsbruksverksamhet. FSC har inget krav på ledningssystem.

Intressenter

Flertalet av miljöorganisationerna i Sverige är medlemmar i FSC men har valt att inte bli medlemmar i PEFC. Man har också valt att inte delta i utveckling och revidering av PEFC-standarden trots inbjudan om medverkan.

Löv, gran och främmande trädslag

Gemensamt för PEFC och FSC är att skogsägaren ska planera och bruka markinnehavet så att på sikt en areal motsvarande minst 5 % av arealen frisk och fuktig skogsmark utgörs av lövrika bestånd som domineras av lövträd under merparten av omloppstiden.

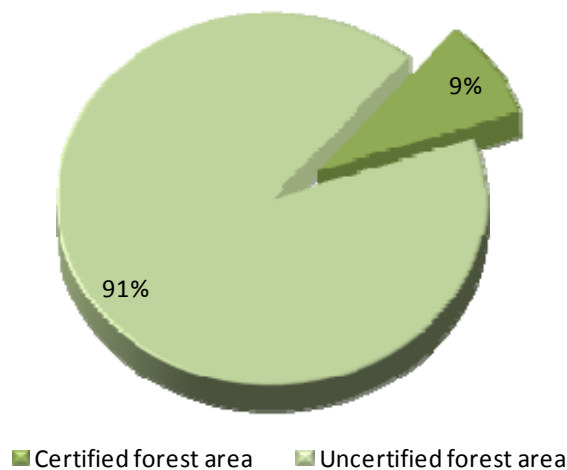
Därutöver ska enligt FSC-standarden skogsägaren bruka sin fastighet så att lövträd utgör minst 10 % av volymen (5 % i Norrland) i avverkningsmogna bestånd. Enligt PEFC-standarden ska lövträd värnas så att de utgör minst 5% i beståndet under första delen av omloppstiden.

Enligt FSC standarden ska skogsägare i Sydsverige begränsa användningen av gran så att mindre än hälften av arealen utgörs av grandominerade bestånd. Vidare begränsar FSC standarden användningen av främmande trädslag så att nyplanterade bestånd med främmande trädslag får uppgå till högst 5 %.

PEFC-standarderna lägger inga ytterligare begränsningar utöver vad som följer av gällande lagstiftning, skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd för främmande trädslag och användning av gran.

Konkurrens – viktig faktor för att uppnå uthålligt brukande

Att det idag finns två internationella certifieringssystem har resulterat i en fruktbar konkurrens som leder till att båda systemen måste sträva mot ständig förbättring för att vara ett legitimt val på marknaden. Nu finns en ökande insikt om att båda systemen bidrar till att skogarna sköts på ett uthålligt sätt och att konkurrensen mellan systemen är till stor fördel i strävan att öka andelen uthålligt skogsbruk i världen. Idag är endast 9 % av världens skogar certifierade. Allas mål borde rimligtvis vara att så stor andel skogsmark som möjligt brukas med uthålliga metoder, något som certifieringssystemen främjar. Mot bakgrund av detta finns all anledning att stödja alla certifieringssystem som har uthålligt brukande som övergripande mål.

¹ Av totalt 240 000 brukningsenheter med skogsmark finns det kända nyckelbiotoper på knappt 38 000. Ca 11 000 brukningsenheter har mer än 5 % av skogsmarksarealen klassad som nyckelbiotop. Ca 3 300 av dessa har mindre än 10 ha skogsmark och ca 3 000 har minst 50 ha skogsmark. Källa: Skogliga sektorsmål - förutsättningar och bakgrundsmaterial Rapport 2005:11 - www.skogsstyrelsen.se/forlag/rapporter/1747.pdf